

place names, unlike anthroponyms, are formed on the basis of prior knowledge of categorization of the unique objects. That is why "syntactically hard nuts" are a pattern, not the anomaly of the language.

Key words: proper name, a cognitive representation, perceptual theory of knowledge, the metaphor of the model of the world.

І. А. Блинова
Артемівськ. Україна

УДК 811.111.81'42

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВНОСТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ РЕАЛІЗАЦІЇ РІЗНОВИДІВ КОМІЧНОГО В АНГЛОМОВНОМУ ПРОЗОВОМУ ДИСКУРСІ

Постановка проблеми. Зазначимо, що саме в художньому дискурсі широко використовуються різноманітні образотворчі і виражальні засоби мови з метою впливати на читача і викликати у нього певні почуття, емоції, асоціації. Специфіку створення комічного ефекту мовностилістичними засобами в структурі художніх творів досліджували такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як Ю. Б. Борєв, Т. О. Буйницька, І. К. Кобякова, І. Р. Виноградова, О. А. Земська, С. М. Іваненко, Л. П. Іванова, В. І. Карасик, П. Б. Коржева, М. О. Кулінич, А. Я. Лівергант, О. Н. Лук, Т. Б. Любимова, З. В. Новицька, С. І. Походня, Г. Г. Почепцов, В. Я. Пропп, Е. Різель, В. З. Санніков, О. О. Тараненко, О. Ю. Титаренко, О. Б. Шонь, А. О. Щербина та ін.

Вибір певних засобів мови для досягнення комічного ефекту спрямований на створення відповідного виду комічного. Градація емоційного реагування на різні прояви комічного, його відношення до суспільного ідеалу передається в таких поняттях, як: усмішка, жарт, іронія, сатира, гумор, чорний гумор, гротеск, сарказм, карикатура, інвектива.

Слід зауважити, що вживання вищезазначених комічних засобів у художньому дискурсі є найбільш вмотивованим: будь-яка мовна одиниця може стати стилістично значущою і перетворитися на засіб мистецької образотворчості та виразності. Художник слова творчо перетворює одиниці мови, розширюючи рамки звичних способів відбору і сполучення слів, прийомів використання синтаксичних конструкцій та інтонацій, і таким чином збагачує мову засобами виразності.

Матеріалом нашого дослідження слугують оригінальні прозові твори малих форм найяскравішої представниці сучасної (другої половини ХХ – початку ХХІ ст.) „жіночої” літератури Мюріел Спарк: – “The Public Image” («На публіку»), “The Ormolu clock” («Годинник з позолоченої бронзи»), “Member of the Family” («Член родини»), “The Dark Glasses” («Темні окуляри»), “The Black Madonna” («Чорна Мадонна»), “The Portobello Road” («Портобелло-Роуд»). Наголосимо, що дослідники творчості письменниці [1; 3; 5] зосереджують увагу на обдарованості, багатогранності таланту,

професійності літератора, оригінальності стилю і сильному художницькому дарі англійської письменниці – сатири.

Результати проведених досліджень на матеріалі художніх прозових творів показують, що комічний ефект створюється організацією засобів мови як у структурі авторської оповіді, так і в мовленні персонажів і передається через широкий діапазон мовностилістичних і мовленневих прийомів вираження комічного, серед яких *каламбур* займає одне із значущих місць. Багата палітра образних засобів, що використовуються авторами художніх творів, дозволяє не тільки глибше проникнути в задум автора, розгледіти його насмішку і виявити її об'єкт, але сприяє більш повному розкриттю характерів, явищ, ідей.

Мета цієї розвідки – дослідити специфіку функціонування каламбуру як провідного мовностилістичного засобу комічного в сучасному художньому прозовому дискурсі.

Услід за В. З. Санніковим під каламбуром розуміємо «жарт, заснований на смисловому об'єднанні в одному контексті або 1) різних значень одного слова, або 2) різних слів (словосполучень), тотожних за звучанням (омонімів), або 3) різних слів (словосполучень), подібних за звучанням (паронімів), або 4) псевдосинонімів, або 5) псевдоантонімів» [4, с. 497]». Отже, каламбур – різновид мовної гри, що досить часто використовується для створення комічного ефекту.

За нашими спостереженнями, М. Спарк вдається до навмисного обігравання мовних явищ на лексико-семантичному, синтаксичному, словотвірному та прагматичному рівнях, викликаючи у читача емоційну реакцію на різні прояви комічного: гумор, іронію, сатиру та сарказм. Як показав аналіз, типовим прийомом створення письменницею каламбурів є обігравання на лексичному рівні смислів, що виникають у випадку полісемії та омонімії в ракурсі авторського або персонажного іронізування з правил соціуму, певних ідей, переконань, висловлювань та вчинків. Зокрема регулярною є полісемія типу «пряме і переносне значення слів», «вільне і фразеологічно зв'язане значення», «власне і загальне значення». Наведені нижче приклади демонструють техніку такого зіткнення:

1) One day in my young youth at high summer, lolling with my lovely companions upon a haystack *I found a needle*. «George took this (photo) the day that *Needle found the needle*»; '*Needle*' is found: in haystack! [7, с. 200], де опис моменту історичної знахідки голки дівчиною у снопі на початку твору (*Голка знайшла голку*) переходить у зображення власного вбивства і знаходження тіла в тому самому снопі (*Голку (її мертве тіло) знаходять у снопі*) наприкінці твору. Як бачимо, регулярною є полісемія типу „прізвисько героїні (Голка) – предмет (голка)”. Зауважимо, що усмішка, використана під час опису моменту історичної знахідки голки дівчиною у снопі у першому випадку (*Голка знайшла голку в снопі*), переходить у чорний гумор під час

зображення власного вбивства і знаходження тіла в тому самому снопі (*Голку (її мертве тіло) знаходять у снопі*) у другому.

2) ... since she had become the English Lady-Tiger of the films, and, as he always put it, *fallen on her feet* [7, с. 22], де обіграванню підлягає ідіоматичний вислів **to fall on one's feet** – вдало вийти з незручного становища (подібно до кішки, яка, як кажуть, завжди падає на ноги);

3) Luigi was already talking defensively (*“ten to the dozen,”* as she said later) [7, с. 47], де обіграється ідіоматичне словосполучення **to talk (go) nineteen to the dozen** – говорити без угаву, багатослівно; **tentothedozen** має протилежне значення: небагатослівно, розсудливо;

4) Mind your *bloody* thumb on my shirt [7, с. 179], де обігравання відбувається за рахунок двох значень прикметника **bloody**: 1) що кровоточить, скривавлений; 2) (груб.) проклятий [6];

5) There is a limit to what one can *listen to with the naked eye* [7, с. 216], де каламбур заснований, по-перше, на прямому і переносному (фразеологічно зв'язаному) значенні прикметника **naked**: 1) незахищений, непокритий (наприклад, *nakedhead*); 2) (про очі) неозброєний [6] і, по-друге, на тому, що автор порушує звичне словосполучення **to see with the naked eye**, замінюючи дієслово **to see** несумісним за значенням з іменником **eye** дієсловом **to listen**;

6) *Dark* glasses hide *dark* thoughts [7, с. 229], де обігравання стосується таких значень прикметника **dark**: 1) темний; 2) таємничий, таємний [6].

Каламбури, як правило, будуються на використанні багаточисельних фігур мовлення – параномазії (When everyone had recovered Georg esaid, «She put in her thumb and pulled out a plum» [7, с. 200]), ономотопеї (*hacking-heckin glaughter, hac-hec-hoo, hee-hoo's*: The away we were into our merciless hacking-hecking laughtera gain [7, с. 200]), антономазії (прізвисько головної героїні з оповідання «Портобелло-Роуд»– Голка (*Needle* від англ. *Needle* іменник голка [6]) через те, що вона насправді знайшла голку в копиці сіна; її друга – *Skinny* (від англ. *Skinny* прикметник худорлявий; шкіра й кістки [6]); героя з оповідання «Годинник з позолоченої бронзи» пана Строха Люблонича – *old dirty Peeping Tom*).

Специфіку каламбурів складають також притаманні їм імпліцитність і натяк. Так, у досліджуваному оповіданні «Чорна Мадонна» лексема *dark* (чорний, темний) підлягає обіграванню в натяку на причину народження темношкірого немовля у світлошкірої сімейної пари, яка зрештою позбулася цієї дитини. Першою причиною вважалася зрада дружини Лу з темношкірим колегою чоловіка Раймонда – Оксфордом Сент-Джоном, однак аналіз крові довів протилежне. Друга причина – спадковість, адже в попередніх поколіннях героїні були темношкірі рідні. Третя причина полягає у зверненні Лу з благанням про дитину до статуї Чорної Мадонни, бо сімейна пара протягом багато років не могла мати дітей.

Висновки. Отже, прийоми включення каламбурів до оповідної тканини художнього прозового дискурсу М. Спарк загалом традиційні. За частотністю вживання до улюблених прийомів письменниці належать

полісемантичні та омонімічні каламбури. *Перспектива* подальшого дослідження полягає, як нам вбачається, у продовженні детального аналізу описаних прийомів створення каламбурів при вивченні своєрідності та оригінальності творчого методу М. Спарк та інших письменників-прозаїків, чия поетика комбінується з різновидами комічного.

Література

1. Арутюнова И. А. Романы Мюриэл Спарк (к проблеме метода) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / Арутюнова Ирина Аркадьевна. – М., 1984. – 179 с.
2. Борев Ю. Сатира / Ю. Борев // Теория литературы / Под ред. Г. Л. Абрамовича. – М., 1964. – С. 363–407.
3. Джумайло О. А. Игра и постмодернистский инструментарий в романах М. Спарк: дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.01.05 «Литература народов Европы, Америки и Австралии» / О. А. Джумайло. – М., 2001. – 26 с.
4. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры / В. З. Санников. – М. : «Языки русской культуры», 1999. – 544 с.
5. Шлянникова М. В. Жанровая эволюция романов Мюриэл Спарк : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» / М. В. Шлянникова. – Казань, 2005 – 21 с.
6. Электронный словарь ABBYY LINGVO 12 Multilingual Edition [Электронный ресурс]. – Режим доступа до словника : <http://www.lingvo.ru>
7. Spark M. The Public Image. Stories / M. Spark. – М. : Progress Publishers, 1976. – 290 p.

Аннотация

Блинова И.А. Функционирование лингвостилистических средств реализации разновидностей комического в англоязычном прозаическом дискурсе.

Статья посвящена исследованию каламбура как ведущему средству репрезентации комического в художественном прозаическом дискурсе на материале произведений ярчайшей представительницы современной англоязычной «женской» литературы Мюриэл Спарк. Проанализированы типичные примеры преднамеренного обыгрывания автором языковых явлений на лексико-семантическом и прагматическом уровнях. Выявлено стилистические особенности их функционирования в рамках художественного прозаического дискурса, что является характерной чертой индивидуально-авторского стиля писательницы.

Ключевые слова: художественный прозаический дискурс, комическое, каламбур, идиостиль.

Анотація

Блинова І.А. Функціонування мовностилістичних засобів реалізації різновидів комічного в англomовному прозовому дискурсі.

Стаття присвячена дослідженню каламбуру як провідному засобу репрезентації комічного в художньому прозовому дискурсі на матеріалі творів найяскравішої представниці сучасної англomовної «жіночої» літератури Мюріел Спарк. Проаналізовані типові приклади навмисного обігрування автором мовних явищ на лексико-семантичному та прагматичному рівнях. Виявлено стилістичні особливості їх функціонування в межах художнього прозового дискурсу, що є ознакою індивідуально-авторського стилю письменниці.

Ключові слова: художній прозовий дискурс, комічне, каламбур, ідіостиль.

Abstract

Blynova I.A. The functioning of linguistic and stylistic means of comic representation in the English prose discourse.

It is natural that the research problems of linguistic and stylistic comic representation means and their functioning in the variety of discourses (including fiction) are the most theoretically developed in modern Linguistics.

The topicality of this investigation is confirmed by the need of the pun study as the determinant of the author's individual style that serves the means of linguistically played phenomena research at certain levels to create a comic effect.

The article studies the pun as the leading means of comic representation in the fiction prose discourse on the material of the literary works by the brightest representative of the modern «female» prose Muriel Spark. The concepts of «comic means» and «pun» in modern Linguistics with an emphasis on their importance for the linguistic poetics have been characterized. Typical examples of linguistic phenomena intentional play of words by the author at the lexical, semantic and pragmatic levels have been analyzed. The peculiarities of their functioning within the fiction prose discourse have been pointed out, which is a characteristic of the author's individual style.

As a result of the analysis carried out on the material of M. Spark's stories, we conclude that the techniques of pun creating in the writer's narrative artistic prose discourse are generally traditional. The most frequently used puns are polysemantic and homonymous ones, where «the literal and figurative meanings», «the free and bound phraseological meanings»,

«proper and common noun meanings» of words are combined. Puns are proved to be built on the use of numerous figures of speech, such as: paronomasia, onomatopoeia and antonomasia. The specificity of puns is in their inherent implicitness and hint. The prospect of further investigation of these problems is to continue a detailed study of pun techniques creating described above to examine the uniqueness and originality of M. Spark's creative method and the creative method of other prose writers whose poetics is combined with satire, joke, irony, humor, black humor and sarcasm.

Key words: fiction prose discourse, pun, comic representation